

Tűzoltók szemtől szemben az érintettekkel. Viselkedésformák tűz- és káreseteknél

---

A beavatkozó tűzoltók számos esetben azt tapasztalják, hogy az eset érintettjei láthatóan másként viselkednek, mint ahogyan az a hétköznapi életben megszokott. Ez egyrészt természetes, másrészt azonban nyilvánvaló, hogy az érintett részéről nem érzékelt veszélyeket is hordozhat magában. Lehet persze a fordítottja is: külsőleg nem látható, hogy megváltozott volna az érintett viselkedése, holott pontosan ez jelentheti azt, hogy ő bajban van. A szerző ezekre az anomáliákra kíván cikkében rámutatni.

A szakirodalmi anyagok feldolgozásán túl a szerző elsősorban a saját, tűzoltói és oktatói pályafutása alatt szerzett tapasztalataira épít. Ennek eredménye a kényszerhelyzetekben tapasztalható megváltozott viselkedésformák eddig még nem rendszerezett módon történő összefoglalása, valamint olyan, a gyakorlatban alkalmazott, de nem megfogalmazott eljárások leírása, amely elősegítheti a beavatkozók hatékonyabb munkáját.

Kulcsszavak: tűzoltás, emberi viselkedés, megváltozott viselkedésformák rendkívüli helyzetekben

---

Bevezetés

Egy-egy rendkívüli eseménynél, tűz- és káreseteknél, katasztrófáknál az érintettek megváltozott viselkedésének felismerése egyrészt elősegítheti azt, hogy az eset érintettjei ne okozzanak se saját maguknak, se másoknak még nagyobb vagy további gondokat, másrészt a tűzoltók munkáját teszi biztonságosabbá és eredményesebbé, összességében hatékonyabbá.

A rendkívüli eseményeket leginkább a következő három fő tényező alakítja: a kiváltó káresemény fajtája (egy gázrobbanás hatása más, mint egy árvízé vagy egy szabadba jutó veszélyes anyagé), a kárterület adottságai (a népsűrűség, a lakóházak típusa vagy a szél nagysága, iránya), valamint a hatást elszenvedett közösség viselkedése (hogyan reagál a lakosság, a mentést, felszámolást végzők és a kívülállók). A tapasztalatok alapján az érintettek általános véleménye az, hogy a tűz- és káresetek túl gyorsan kezdődnek, túl széles körűek és ésszel sokszor nehezen felfoghatók. A meglepetésszerű gyorsaság kezdeti

ijedtséget eredményez, a váratlan kiterjedtség a segítség hiányának érzetét, valamint félelmet okoz. Annak nehézsége, hogy a bekövetkezett kényszerhelyzetet ésszel felfogjuk, kifejezésre jut a megfoghatatlanságban és a történetekre vonatkozó azonnali magyarázat igényében. A kényszerhelyzet során megváltozott emberi viselkedést – a továbbiakban az egyszerűséget és a vázlatos áttekintést szem előtt tartva – a fenti hatásokat figyelembe véve vizsgáljuk.

A kezdeti ijedtséget követő jelenségek

A rendkívüli esemény bekövetkezését követő első percek

A tűz- és káresetek bekövetkezése a hétköznapi emberek, így az érintettek túlnyomó többsége számára is általában hirtelen és meglepetésszerűen történik. Ennek hatására az emberek többsége természetes módon megijed. Ez az ún. *kezdeti ijedtség reakció*, ami egyeseknél rendhagyó formát ölthet: testileg lebénulnak vagy megmerevednek, érzékelésük és gondolkodásuk korlátozottá válik, esetleg az érzések átélésének képessége rövid ideig kikapcsol. Szerencsére ez a kezdeti reakció rövid időn belül elmúlik, és kb. 30 perc múlva a sértetlen érintettek döntő többsége ismét segítőképessé válik.

A kezdeti ijedtség utáni időszak

A kiváltó esemény kezdeti lökészerűségének elmúltával a kár kiterjedésének nagysága, a segítségre való rászorultság mértéke, valamint a továbbtartó fenyegetettség mibenléte is fokozatosan felismerhetővé válik. Ezek a felismerések rövid távon a *tehetetlenség* érzetét keltik, míg a távolabbi jövőre vonatkozóan *félelmet* ébresztenek. A tehetetlenség és a félelem nyomasztó érzésén az emberek többsége kisebb-nagyobb erőfeszítéssel fölül tud kerekedni, így cselekvőképességük fennmarad. Egyeseknél azonban ez az érzés olyan magával ragadó is lehet, hogy a belső feszültség legyőzése meghaladhatja képességeiket. Ezek az állapotok ilyenkor a saját érzéseik csapdájába kerülnek. Viselkedésük többnyire rendhagyó: tehetetlenné, céltalanná, esetleg közömbössé válnak, elvesztik a fejüket, és sem a saját védelmükre, sem a másokkal való együttműködésre nem képesek. A megdöbbenés órákon vagy akár napokon át is tarthat, míg az adott szituáció követelményeit újra kezelni tudják.

Az ijedtségreakció és a félelem néhány tipikus megnyilvánulása

Testi és szellemi bénultság

A testi és szellemi bénultság jellemző tünete, hogy az érintettek *mozdulatlanná* vagy túlzottan *lassúvá* válnak, *arcuk álarcszerű* lesz. Gyakran *képtelenek beszélni*, környezetüket – a fenyegető veszéllyel együtt – nem a valóságnak megfelelően érzélik. Ilyenkor az a veszély állhat fenn, hogy a segítségükre sietők ezeket az áldozatokat összetéveszthetik azokkal, akik nem szorulnak segítségre. Ennek az az oka, hogy sem az áldozatok viselkedése, sem a külső jelek nem figyelemfelkeltők. A mozdulatlanság mint a nyugodtságnak vagy a megingathatatlanságnak a jele értelmezhető félre. Azonban az a tapasztalat, hogy az ilyen állapotban lévő személy mozgásra kényszerítése akár *dühös védekezést* is kiválthat.

Amíg a fent leírt külső testi elváltozások alig észrevehetőek, addig sokkal jelentősebbek a belső pszichés változások mértéke. A viselkedés megváltozik, a *gondolkodás lelassul*, az *ítélő- és reakcióképesség korlátozottá válik*, *szellemi bénultság* és *lemerevedés* vehet erőt az áldozatokon, de akár a *pesszimista megnyugvás* is ugyanúgy jellemző lehet.

Fokozott testi és szellemi aktivitás

A fokozott testi és szellemi aktivitás a következő jellemző formákat öltheti: az érintett *céltalanul ide-oda járkál* vagy hirtelen *fejvesztett rohangálásba* kezd, esetleg üvöltve, nevetve vagy zokogva *tombol*. Szélsőséges formája az *agresszivitás*, amely fordulhat önmaga vagy más ellen is. Ha a fokozott aktivitás kevésbé heves, akkor megnyilvánulhat *buzgó, de céltalan tevékenységben* vagy vad, alig korlátozható segítőkészségben is. Az öntudat ilyenkor gyakran korlátozott, és a történetek után az emlékezet kieshet.

Az érintett közösségen belül a vezető pozíciót betöltő személy fáradhatatlan tevékenységével keltheti zavart ember látszatát: az egyik helyen megparancsol valamit, a másikon az ellenkezőjét, de ő maga semmilyen munkánál nem marad ott. Tevékenysége nem célirányos, valójában hátráltatja és nehezíti a higgadt munkavégzést.

Gyermeteg viselkedés

Az áldozatok közül néhányan azzal tűnhetnek ki, hogy külső segítséget remélve bármi szokatlant megtesznek: akár még járókelőbe vagy a környezetében lévőkhöz is képesek *belekapaszkodni*. Mások *gyerekes gondtalanságot* mutatnak a külvilág felé vagy valamilyen tárggyal *önfeledt játékba* kezdenek. Ha valaki megpróbálja a magatartásukat megváltoz-

tatni, akkor dacosan, *elutasítóan vagy ellentétesen* reagálnak. A *beszéd* gyakran gyerekes, olykor szakadozott, és csak félig kimondott szavak vagy mondatok alkotják.

Segítségnyújtás félelem és ijedtség esetén

Azok az áldozatok, akik a fent vázolt jellemzőket viselik, nem tudnak felülkerekedni önmagukon. Így sem saját védelmük, sem mások megsegítése érdekében nem képesek célirányosan tevékenykedni, mindenképp külső segítségre van szükségük ahhoz, hogy a zavart belső állapotukból kikerülhessenek. Velük szemben az a tűzoltók feladata, hogy – az eset jellegétől függően és a feladatok végrehajtásának fontossági sorrendjét figyelembe véve – ezt a segítséget akár mint elsősegélynyújtók is megadják. A később érkező orvosi segítség első lépése is ez, még akkor is, ha az elsősegély nyújtotta eredmény tartósnak tűnik.

A félelem- és ijedtségreakció esetén a segítségnyújtás a következő négy lépésből áll:

- Az érintettet a tűzoltóknak a közvetlen veszélyből el kell távolítaniuk.
- Kontaktust kell vele kialakítani: akár evésre, ivásra kell rábírní. Bevált és igen egyszerű módszer a rágógumi, esetleg cigaretta kínálása, de – különösen hidegben és helyzettől függően – a meleg tea, esetleg a forró kávé is hasznos lehet. A testi kapcsolat (vállra helyezett kéz, átkarolás) is teremthet megfelelő kontaktust.
- Az érintett zavart állapotát komolyan kell venni: lehet, hogy nem úgy akar cselekedni, ahogyan azt ő valójában teszi. Hagyni kell, hogy a szívét kiönthesse, meg kell hallgatni, figyelni kell rá, felvilágosítást és reményt kell adni neki. Éreztetni kell vele, hogy megértőkre talált.
- A károsult képességeit fel kell használni: pl. ha inni kér, hadd tartsa poharát önmaga, ha képes segíteni, vonjuk be a sérültek ápolásába és akár a mentési munkálatokba is.

A félelem és ijedtség megfelelő kezelésétől elválaszthatatlan, hogy az áldozatok állapotát komolyan vegyük, de a meglévő képességeit fel is használjuk. Az azonnali elfogadás és a kihívás együttes megteremtése ismét önbizalmat adhat a sérült számára. Ilyenkor bármilyen fokú önbizalom elérése fontos szerepet kaphat, hiszen az áldozat a félelmét csak így tudja újra saját ellenőrzése alá vonni. A fentieket megtéve a sérültet hozzásegíthetjük ahhoz, hogy ismét felülkerekedjen önmagán.

Az ún. *pszichés fertőzés* által a félelem- és ijedtségreakció bizonyos feltételek esetén kollektíven is megjelenhet, ami pánikhoz vezethet. Fejvesztett menekülés mellett céltalan bolyongás, ok nélküli dühös támadás, de akár fosztogatás és egyéb más kollektív jelenségek is megfigyelhetők. A pánikban lévők gyakran saját helyzetük további súlyosbodását váltják ki. Szerencsére a tapasztalatok azt mutatják, hogy a pánik mint kényszerhelyzeti válaszreakció viszonylag ritka, ezért további elemzésére itt nem kerül sor.

Az elutasítás megjelenési formái és következményei

A bekövetkezett és átélt tűz- és káresetek, katasztrófák szörnyősége – amely olykor az érintettek minden képzeletét túlszárnyalja – többnyire kizárja a törtétekre való reális rálátást. Így nehezzé válik, hogy a bekövetkezett eseményt racionálisan fogjuk fel és értjük meg. Ezért a törtétek egyrészt felfoghatatlan élményként jelentkeznek, másrészt az érintettek igénylik, hogy az eseménnyel kapcsolatban releváns információkhoz jussanak. Az eset felfoghatatlansága ahhoz vezet, hogy az elviselhetetlen valóságot – különböző formákban – önkéntelenül és egyszerűen elhárítják.

Visszautasítás belülről kifelé

A visszautasítás egyik formája *a megtörtént esemény létének tagadása vagy kihatásának kisebbítése*. A teljes tagadással a még várható vagy a már megtörtént szörnyőségeket próbálják meg elhárítani. Így az abból eredő hatásokat és veszélyeket mintha nem létezővé tennék. A fenyegetettség tagadását gyakran nehéz felismerni és kezelni, mivel az a tapasztalat, hogy az így reagáló emberek nagyon meggyőzően képesek érvelni. Olykor feltűnő hevesseggel vitáznak, amivel a megfelelő megelőző-elhárító intézkedéseket próbálják meg szükségtelenné tenni. Ez a tagadás némelykor többé-kevésbé tudatos is lehet, amivel az érintett így kiszolgáltatottságának kezelhetőségét látszólag fenn tudja tartani. Ez a jelenség nem csupán az esemény bekövetkezése utáni időszakra, hanem a megelőzés időszakára is éppúgy vonatkozhat. Ha a veszélyeztetettség csak lassan fejlődik ki – pl. árvíznél –, a katasztrófa lehetőségének tagadása a helyes időben meghozott védelmi előkészületek elmaradásához, sőt, a védelmi intézkedések elleni aktív ellenállás tanúsításához is vezethet. A fentieket számos alkalommal megtapasztalták már a tűzoltók, amikor otthonaik elhagyására kellett rábírnia lakókat vagy megakadályozni őket az idő előtti visszatérésben.

Visszautasítás kívülről befelé

Az elhárítás másik módja az, amikor a károsult emberek *úgy viselkednek, mintha a körülöttük lévő szörnyőségek rájuk egyáltalán nem hatnának*. Úgy tűnhet, hogy a személyek a tűz- vagy káreset, de akár egy katasztrófa által sújtott területen is látszólag érintetlenül, magabiztosan mozognak, igyekeznek a megszokott tevékenységüket végezni. Ösztönösen vonakodnak attól, hogy a bánatot vagy a fenyegetettség érzetét kimutassák. Annak ellenére, hogy ez egy sajátságos formájú védekezés az érzelmek túláradása ellen, a kívülálló számára az adott helyzetben ez elfogadhatatlan lehet. A közösség által elvárt viselkedés-

formától eltérő megnyilvánulással az ilyen személyek környezetüket gyakran felháborítják és akár magukra is haragíthatják.

Az elutasítás egyéb megnyilvánulásai

Eufórikus lehangoltság és akasztófahumor

Az elszenvedett saját és idegen veszteségek feltűnő ellentmondása gyakran képes *értetlenséget és/vagy haragot* előhívni. Ez elvezethet az ún. *eufórikus lehangoltsághoz* is, ami szintén a megfoghatatlan ösztönös elhárításából keletkezik. Egyes áldozatok számára az ebbe a sajátságos állapotba kerülés teszi lehetővé elviselni a nyomasztó érzés terhét. Az *akasztófahumor* megjelenése szintén az eufórikus lehangoltság megnyilvánulásának jellemző tünete.

A visszatérés kényszere

A történetek megértésének a visszautasítását és a veszély elviselhetetlen valóságának elhárítását bizonyítja, ha a *mentettek vagy evakuáltak kényszerrel érzik a területre való visszatérést*. Erre a lehetőségre a kárfelszámolásért és segítségnyújtásért felelős beavatkozóknak a káresemények felszámolásának minden fázisában figyelemmel kell lenni. A visszatérésben – más tényezők mellett – szerepet játszik az ösztönös tagadás ugyanúgy, mint a veszély kibebírtása. Ez utóbbinak az lehet a magyarázata, hogy a fenyegető vagy megtörtént esemény a helyismeret miatt kibebírt tünhet. Az érintettek számára a látzólag fölösleges távortartás a veszélyeztetett területre való visszatérés kényszerét eredményezheti.

Önállótlanág

A káresemények, de – a felszámolás időbeli elhúzódása miatt – különösen a katasztrófák kezdetének jellemzője, hogy gyerekesnek tűnő *önállótlanág uralkodik el az érintett lakosság körében, ami a vezetés igényének párhuzamos megjelenésével jár együtt*. Mivel a történetek felfoghatatlanok, sok ember szeretne lehetőleg minél távolabb kerülni tőle, így minél kevesebbet foglalkozni vele. Ezzel lemondanak arról a kívülről számukra természetes elvárásról is, hogy önmagukon segítsenek, így kollektíven várják és igénylik, hogy „vezetve legyenek”.

Ez a vezetés iránti igény a beavatkozókat állíthatja új feladat elé, hiszen a megszokott felszámolási feladatok mellett egy teljesen új, másféle lakossági viselkedéshez is igazodni kell. Az önállótlanág jelenségét és az irányítás iránti igényt így mindennemű információ közlésénél tekintetbe kell venni. Amennyiben elhúzódik a felszámolás, úgy a felvilágosítók során nem csupán a védekezés (pl. katasztrófáknál) során betartandó viselkedésmódokat kell előírni, hanem a veszély jellegét is meg kell magyarázni, valamint be kell mu-

tatni, hogy hogyan lehet ellene közösen védekezni. Ezáltal a kollektív együtt gondolkodás kap megerősítést, és így az önállótlanúság visszaszorulhat.

A magyarázat iránti igény

A káresetek jellege – különösen az elején – csak nehezen megfogható. Ez a megfoghatatlanság viszont *azonnali igényt támaszt a történetek magyarázata iránt*. A magyarázatnak – hivatalos tájékoztatásnak – azonban olyan egyszerűnek kell lennie, ami a történetek komplexitását az érintettek részére kezelhető mértékűvé csökkenti. Mivel az összefüggések racionális felfogása nehéz, ezért a kollektív igényeket kielégítő bármilyen eredetű, de tetszetős gondolat is elfogadásra kerülhet, ami újabb viselkedésformák kialakulásához vezethet.

Bűnbakkeresés

A testileg közvetlen károsult vagy indirekt módon érintett áldozat dühével természetes módon reagál a történetekre. Ez a düh irányulhat a sors ellen, vagy kifejezésre juthat az esemény (tűzeset, baleset) kiváltójának személyét vádolva is. A történetek összetettsége és az idő rövidege miatt azonban gyakran marad elrejtve az igazi ok vagy az okozó. A közösség által megkövetelt kielégítő információ hiánya aztán hamarosan kiváltja a bűnbak utáni keresést, ami gyors és drákói büntetést követel. Ez a viselkedés a következő gondolatmeneten alapszik: ha a rendkívüli esemény a közösség nyugalomát megzavarta, akkor a bűnbak (okozó) feláldozásával a formális nyugalom ismét visszaáll. A bűnbak mint egy villámhárító funkcionál, amin a saját dühös érzések kisülnek, és ez az érintettek lelkét kollektíven mentesíti.

A túlélés büntudata

A baleset túlélésének első, eufórikus pillanatai után a túlélők sokszor hibásnak kezdik érezni magukat, amiért ők megmenekültek. Ez büntudat formájában nyilvánul meg. Arra a képtelen kérdésre keresnek magyarázatot, hogy miért éppen ők maradtak életben, és mások – akik „jobban” megérdemelték volna a kíméletet – miért haltak meg. Ezt nehéz elviselni. Az ilyen büntudat megjelenése különösen azoknál az áldozatoknál gyakori, akik maguk épp csak megmenekültek a haláltól.

A fenti áttekintés a tűz- és káreseteknél tapasztalható megváltozott viselkedési módok csupán néhány gyakoribb megjelenési formáját vázolta. A rendkívüli események pszichés

következményeinek utóhatásairól ugyanúgy nem esett szó, mint ahogyan a hosszan tartó szorongásra való hajlamról sem. Az érintett lakosok poszttraumatikus zavarainak a jelentősége csak az utóbbi években vált ismerté, ennek a vizsgálata viszont önálló vizsgálatot követelne.

Pszichés változások a segítőknél

Végül három kérdéskört tárgyalunk: milyen viselkedés változások várhatóak a beavatkozás során segítséget nyújtó, a rendkívüli eseményben (akár katasztrófában) közvetlenül nem érintett segítőknél, ezt hogyan lehet kezelni, valamint hogy a rendkívüli esemény (katasztrófa) élményének hatása hogyan hat a felelős szervekre, a vezetésre.

A viselkedésforma megváltozása a segítségnyújtóknál

A segítőknél a következő tipikus *pszichés fordulat* jelentkezhet: a riasztás után buzgalommal indulnak a káreset helyszínére segíteni, ám az erőteljes igénybevétel és a segítő intézkedések elégtelensége miatt hamarosan nyomorúságosan kezdik érezni magukat. Az *igény és a képességek közötti aránytalanság* miatt a segítők önmagukkal is konfrontálódnak. Hajlamossá válnak arra, hogy túlságosan erőltessék a beavatkozást, akár még a szükséges alvásról is lemondva. Ezért kimerülnek, a kimerülés következtében lelassul a gondolkodás, ingerlékenység lép fel, így hibás döntés születhet, ami végül büntudatot vált ki. A kimerülés az érzések tompulásához, majd cinizmushoz is vezethet. Ezért – különösen a hosszabb ideig elhúzódó kárfelszámolások során, pl. egy katasztrófa következményének felszámolásakor – a segítségnyújtóknak is szükségük van megfelelő pihenésre, valamint akár bizonyos mértékű pszichológiai felügyeletre is.

A segítségnyújtók extrém hatású megterhelését jelenti, ha nagyszámú sérülttel, halottal és különösen olyan hullákkal kerülnek szembe, amelyek csonkoltak, égettek, erősen zúzódtak, deformálódtak vagy szétszakadtak (pl. a Hejce közelében hegynek ütközött repülőgép esetekor). Szintén kétségbeesítő és érzelmileg megterhelő, amikor valaki a hozzátartója után érdeklődik, és erre – a zűrzavar miatt – nem kaphat megnyugtató választ.

Az egyedül ténykedő segítségnyújtók sajátságos helyzetben vannak: a problémákat kénytelenek magukra hagyatva megoldani, így bizonyos élményeket, hatásokat is csak egyedül élnek át. Jellemző, hogy emiatt gyakran apátiába esnek, depresszívékké, lehangoltakká válnak, és büntudatuk lesz. Hosszabb lappangási idő után náluk akár pszichoszomatikus zavarok is felléphetnek.

Az élmények feldolgozásának lehetősége

A fentiek miatt fontos, hogy a felszámolás, bevetés után a segítségnyújtók – akár egyedül, akár egy csoport tagjaként vettek részt a felszámolásban – benyomásaikat, érzelmeiket tudatosan feldolgozhassák. A munkájuk során felmerült élményeiket, tapasztalataikat – ahogyan az bennük lezajlott – meg kell beszélni, a feszültségeket felszínre kell hozni, azokat fel kell oldani. Ezt célirányos, szakember által felügyelt csoportbeszélgetések során célszerű megtenni.

A segítségnyújtóknak a hasonló szituációkat átélő személyek közegeben kell lehetőséget adni arra, hogy terhelő érzéseiktől megszabaduljanak. Az a tény, hogy mások is – a csoport tagjai – hasonló helyzetben voltak, megkönnyíti az esemény feldolgozását, növeli a kölcsönös megértést és elősegíti a nyomasztó élmények közös feldolgozását. A fentiek azonban nem zárják ki azt a tényt, hogy néhányuknak szükségük lehet akár személyes pszichoterápiás segítségre is.

A felsoroltak mellett a csoportbeszélgetések lehetőséget adnak a különleges teljesítmények kiemelésére is, ami egyrészt növelheti az önbizalmat, de akár példát is mutathat a következő alkalomra.

Pszichés nyomás a vezetésre

A rendkívüli eseményeknél, a katasztrófa sújtotta területen működő hivatalos szervek, a felszámolást irányító csoportban bevetett személyek ugyancsak érintve lehetnek a korábbi áttekintésben megfogalmazott viselkedésformákkal. Ezek a személyek különleges mértékben terheltek, ami annak ellenére is nyomasztó, hogy a speciális kiképzés, a korábban szerzett tapasztalat és a gyakorlat már bizonyos fokú ellenállási képességet ad az ilyen zavarokkal szemben. A fentiek háromféle módon gyakorolnak hatást a hivatalos szervek embereire:

1. A rendkívüli esemény őket is ugyanazon problémákkal sújtja, mint a helyi vagy az érintett lakókat.
2. Az érintettség és a hivatás által megkövetelt gondoskodni, segíteni akarás érzelmi töltöttsége könnyen szembekerül egymással. Ez megnyilvánulhat pl. dühös telefonálásban, a segítség mértékének kritizálásában vagy túlzott segíteni akarásban, de eredményezhet akár bűnbakkeresést a felettes szerveknél vagy a közigazgatásban.
3. A rendkívüli események, katasztrófák nem materiális hatását alapvetően a kívülállók véleménye határozza meg. A médiában elhangzó nyilatkozatok és riportok helyi szinten érzett valóságtartalma és érzelmi töltete jelentősen befolyásolja nemcsak az áldozatok akaraterejét, de a hivatalos szervek tevékenységének hatékonyságát is.

Befejezés

A fentiekben áttekintettük azokat a megváltozott viselkedésformákat, amelyekkel a tűzoltók rendkívüli eseményeknél leginkább találkozhatnak. Ezek ismerete, a helyszínen történő felismerése nemcsak az érintett pillanatnyi helyzetén segíthet, de mind a hosszú távú negatív hatásokat csökkentheti, mind a tűzoltók beavatkozásának biztonságát, munkájuk hatékonyságát jelentősen növelheti.

Annak ellenére, hogy a fentiek elsősorban a hirtelen bekövetkező és korlátozott kiterjedésű káresetekre, tüzesetekre fókuszáltak, az elhúzódó felszámolásoknál, katasztrófák-nál szintén találkozhatunk a vázolt jelenségekkel. Így nemcsak a tűzoltóknak, de tágabb értelemben valamennyi, a katasztrófa felszámolásában közvetlenül érintett személynek is hasznos lehet a megváltozott viselkedésformákról minimális ismeretekkel rendelkeznie.

Irodalomjegyzék

- Berek, T. – Grósz, Z.: Az ABV veszély elkerülésének rendszabályai. *Bolyai Szemle*, 1: pp. 50–61. (2007)
- Bilkei, P.: Mentépszichológia. Magyar Polgári Védelemért Alapítvány, 2012.
- Bleszity, J. – Zelenák, M.: A tűzoltás taktikája. Tankönyv. BM Könyvkiadó, Budapest, 1989.
- Canetti, E.: Tömeg és hatalom. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991.
- Czige, E.: A stressz, megküzdési stratégiák, pánik és katasztrófa helyzetek. ZMNE tansegédlet. Budapest, 2000.
- Kémenczy, I.: Tömegkatasztrófák pszichológiai hatásai. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980.
- Padányi, J.: A katonai erő alkalmazásának tapasztalatai az árvízi védekezésben. *Magyar Rendészet*, 1: pp. 157–164., 2013
- Pántya, P.: Füsttel telített, zárt terekben történő tűzoltói beavatkozások vizsgálata a biztonság szempontjából. *Bolyai Szemle*, 3 pp. 47–58., 2013.
- Pántya, P.: A tűzoltói biztonság növelése zárt téri beavatkozások során. In: Pokorádi László (szerk.): *Műszaki Tudomány az Észak-kelet Magyarországi Régióban 2012. Konferencia-kiadvány*. pp. 393–404. ISBN: 978-963-7064-28-9
- Rabovszky, D.: *Lángoltók*. ISBN: 9789638726841, 2008
- Zellei, G.: *Katasztrófa pszichológia*. Cedit Kft., Budapest, 2000.

Firefighters facing accident victims. Behaviour forms at fire and other accidents

RESTÁS ÁGOSTON

In many cases firefighters are faced with the fact that people involved in accidents react differently than in everyday life. It is a natural phenomenon; however, it can obviously incur both hazards and risks for the victims. Of course, the opposite may happen: their changed behaviour may not be visible externally, which would show that the person is in trouble. The author wishes to point out these anomalies in this article.

Although the author researched the relevant academic literature, he mainly built on his own firefighting practice and teaching experience acquired during his carrier. The

author describes some unusual behaviour on part of people affected by emergencies and gives a systematic summary. Moreover, he suggests simple procedures to be used during intervention. With this article the author wishes to make the firefighters' work more effective.

Keywords: firefighting, human behaviour, unusual human behaviour in emergenc